

**ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ
КОМИТЕТ
КАМСКО-УСТЫНСКОГО
МУНИЦИПАЛЬНОГО
РАЙОНА
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН**

**ТАТАРСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫ
КАМА ТАМАГЫ
МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
БАШКАРМА КОМИТЕТЫ**

ул. Карла Маркса, д.1А,
пгт. Камское Устье, 422820

Карл Маркс урамы, 1А йорт,
штп. Кама Тамагы, 422820

тел.: (884377) 2-00-20, e-mail: Kamuste.Ispolkom@tatar.ru, <http://kamskoye-ustye.tatarstan.ru>.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

2026 елның 1 апреле

КАРАР

№173

"2026-2028 елларда Татарстан Республикасы Кама Тамагы муниципаль районы территориясендә Сосновский балтырганы белән көрәш" муниципаль программасын раслау турында

Россия Федерациясенең 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы «Әйләнә-тирә мохитне саклау турында» Федераль законы, 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон нигезендә, Кама Тамагы муниципаль районы территориясендә балтырганның массакүләм таралуын булдырмау максатларында, Татарстан Республикасы Кама Тамагы муниципаль районы Башкарма комитеты **КАРАР ЧЫГАРДЫ:**

1. "2026-2028 елларда Татарстан Республикасы Кама Тамагы муниципаль районы территориясендә Сосновский балтырганы белән көрәш" муниципаль программасын (алга таба-Программа) кушымта нигезендә расларга.

2. Татарстан Республикасы Кама Тамагы муниципаль районының финанс-бюджет палатасына чираттагы елларга бюджет төзегәндә программаны гамәлгә ашыруга акча карарга.

3. Әлеге карарны Татарстан Республикасы хокукый мәгълүматының рәсми порталында бастырып чыгарырга һәм «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә Татарстан Республикасы Кама Тамагы муниципаль районының рәсми сайтында урнаштырырга

4. Карарның үтәлешен тикшереп торуну Татарстан Республикасы Кама Тамагы муниципаль районы Башкарма комитеты житәкчесенең икътисадый мәсьәләләр буенча урынбасары М.Х. Хәбибулловага йөкләргә.

Житәкче

А.Ю. Салимов

Кама Тамагы муниципаль
районы Башкарма
комитетының 2026 елның 1
апрелендәге 173 номерлы
карары белән расланган

**"2026-2028 ЕЛЛАРДА ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ КАМА ТАМАГЫ
МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ ТЕРРИТОРИЯСЕНДӘ СОСНОВСКИЙ
БАЛТЫРГАНЫ БЕЛӘН КӨРӘШ"МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММАСЫ**

**"2026-2028 ЕЛЛАРДА ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ КАМА ТАМАГЫ
МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ ТЕРРИТОРИЯСЕНДӘ СОСНОВСКИЙ
БАЛТЫРГАНЫНА КАРШЫ КӨРӘШ"МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММАСЫ
ПАСПОРТЫ**

Тулы исеме	«2026 – 2028 елларда Татарстан Республикасы Кама Тамагы муниципаль районы территориясендә Сосновский балтырганына каршы көрәш» муниципаль программасы
Программаны эшләү өчен нигезләр	«Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль закон «Әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль закон. Россия Федерациясе Жир кодексы
Муниципаль программаның муниципаль заказчысы	Татарстан Республикасы Кама Тамагы муниципаль районы Башкарма комитеты
Муниципаль программаның төп максатлары	Кама Тамагы муниципаль районы торак пунктлары территориясендә Сосновский балтырганы таралу учакларын локализацияләү һәм бетерү, халыкның тормышы һәм сәламәтлеге өчен куркынычсыз мохит булдыру
Муниципаль программаның төп бурычлары	Сосновский балтырганын химик ысуллар (гербицидлар һәм арборицидлар белән сиптерү), механик ысуллар (балтырганның вегетатив массасын чабу, коры үсемлекләрне жыю, кайбер очракта тамыр системасын казып алу) һәм агротехник ысуллар (туфракны эшкәртү, күпьяллык үләннәр чәчү һ.б.) кулланып юк итү буенча чаралар комплексын үткөрү. Сосновский балтырганын юк итү буенча үткәрелгән комплекс чараларның нәтижәләгән бәяләү.
Муниципаль программаның төп чараларын башкаручылар	Татарстан Республикасы Кама Тамагы муниципаль районы шәһәр һәм авыл жирлекләрененә жирле үзидарә органнары Татарстан Республикасы Авыл хужалыгы һәм азык-төлек министрлыгының Авыл хужалыгы һәм азык-төлек идарәсе
Программаны гамәлгә ашыру вакыты һәм этаплары	2026-2028 еллар этаплар буенча бүленмичә
Муниципаль программаның максатына ирешү индикаторлары	«Татарстан Республикасы Кама Тамагы муниципаль районы» муниципаль берәмлеге торак пунктлары чикләрендә 40 га жирне Сосновский балтырганыннан азат итү. Татарстан Республикасы Кама Тамагы муниципаль районы

	<p>торак пунктлары территориясендә Сосновский балтырганы контрольсез таралу куркынычын бетерү.</p> <p>Халык арасында имгәнү очраklarын бетерү. Кама Тамагы муниципаль районы торак пунктларын төзекләндерү дәрәжәсен арттыру</p>
Муниципаль программаны финанслау күләмнәре һәм чыганаclarы	<p>Программаны жирле бюджет акчалары исәбеннән финанслауның планлаштырылган гомуми күләме 6311,4 мең сум тәшkil итә, шул исәптән:</p> <p>2026 ел - 2103,8 мең сум</p> <p>2027 ел - 2103,8 мең сум.</p> <p>2028 ел – 2103,8 мең сум.</p> <p>Финанслау чыганаclarы: жирле бюджет, программаны финанслау күләме, чираттагы финанс елына Кама Тамагы муниципаль районының тупланма бюджеты турында карар кабул ителгәннән соң, ел саен төзәтелә.</p>

1.МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММАНЫҢ МАКСАТЛАРЫ ҺӘМ ПРОБЛЕМАЛАРЫН ТАСВИРЛАУ

Сосновский балтырганы – күпеллык үлән үсемлеге, аның гомер озынлыгы 12 елга житә ала. Ул бары тик орлыклар аша үрчи. Бер үсемлек берничә зонтик барлыкка китерә ала һәм 20 000 дән артык орлык бирә.

Сосновский балтырганы 1960 еллардан башлап Россиянең күп төбәкләрендә перспектив азык культурасы буларак үстерелә. Бу үсемлек үз исемен Кавказ флорасын өйрәнүче Д.И.Сосновский хөрмәтенә алган. 1947 елда балтырган авыл хужалыгы хайваннарының азык базасын яхшырту өчен үстерү тәкъдим ителә. Һәр районда Сосновский балтырганының орлыкчылыгы белән шөгыйльләнгән хужалык була.

Балтырганның яфраklары һәм жимешләре составында фурукумариннар - фотосенсибилизацияләүче матдәләр булган эфир майларына бай. Тирегә эләккәндә, бу матдәләр аның утрашәмәхә нурланышка каршы торучанлыгын какшата. Үсемлек белән контакттан соң, бигрәк тә кояшлы көннәрдә, тиредә 1-3 дәрәжәдәге пешү барлыкка килергә мөмкин. Аеруча куркыныч шунда ки, үсемлеккә кагылганнан соң зарарлану тиз генә түгел, ә бер-ике көннән күренергә мөмкин.

Сосновский балтырганы согы кайбер очраklарда кешедә токсикологик агулану китереп чыгара ала, бу нерв системасы һәм йөрәк мускулы эшчәнлеге бозылу белән бергә бара. Үсемлек **кеше сәламәтлегенә житди куркыныч тудыра.**

Балтырган тупланган урыннарда үсемлек катламының төп төре булып тора һәм авыл хужалыгы производствосына һәм табигый ландшафтларның биологик төрлелегенә куркыныч китереп чыгара. Хәзерге вакытта Сосновский балтырганы ташландык жирләрдә, бакчачылык территорияләрендә, мелиоратив каналлар янындагы бикләрдә, юл буйларында актив тарала. Сосновский баптырганы уңайсыз климат шартларына чыдамлы һәм берничә квадрат метрдан алып

берничә гектарга кадәр булган төрле тыгызлыктагы үсентеләр барлыкка китереп ала.

Сосновский балтырганы белән көрәш Кама Тамагы муниципаль районының авыл жирлекләре территорияләренә үзәкләштереп, иң беренче чиратта, 2003 елның 6 октябрдә №131-ФЗ "РФ-да жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында" Федераль законның 14 статьясының 1 өлешенең 19 пункты, 3 өлеше буенча кеше сәламәтлеген саклау һәм жәрәхәтләнүләрнең булдырылуын булдырмый торган булып, житди проблем булып тора. Кама Тамагы муниципаль районының торак пунктлары территориясендә балтырганның киләчәктә таралуының фаразлавы, аның белән күпчелек территорияләрнең артуын күрсәтә. Шуңа күрә, бүгенге көндә бу куркыныч үсемлек белән көрәш мәһим әһәмияткә ия.

Кама Тамагы муниципаль районы территориясендә 300 гектардан артык жирләр үсемлекләр белән капланган. Сосновский балтырганы (алга таба – балтырган) жир ресурсларының кыйммәтен киметә һәм тирә-яктагы мохиткә зыян китерә. Кама тамагы муниципаль районы территориясендә борщевикның таралуының алдагы фаразы биш-жиде ел эчендә жирләрнең 5 % ы балтырган белән каплануыга мөмкин дип күрсәтә. Шуңа күрә хәзерге вакытта бу куркыныч үсемлек белән көрәш аеруча әһәмиятле булып тора.

Программаны тормышка ашыру нәтижәсендә Кама Тамагы муниципаль районының 300 гектар жирен Сосновский балтырганыннан арындыру планлаштырыла.

Программаның төп бурычлары - жир ресурсларын саклау һәм торгызу, антропоген һәм табигый ландшафтларның баланслы экосистемасын саклау.

2. МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММАНЫ ГАМӘЛГӘ АШЫРУ СРОКЛАРЫ ҺӘМ ЭТАПЛАРЫ

2026-2028 елларда ирешергә планлаштырылган программаны тормышка ашыруның көтелгән нәтижәләре:

1. Кама Тамагы муниципаль районы торак пунктлары эчендә һәм чикләрендә 300 гектар жирне Сосновский балтырганыннан азат итү.

2. Кама Тамагы муниципаль районының торак пунктлары территориясендә Сосновский балтырганы идарә ителмәүче таралу куркынычын юк итү.

3. Халык арасында травма алу очракларының кимүе; жирлектәге торак пунктларны төзекләндерү дәрәжәсен күтәрү.

Ялгыз калган жирләрдә, юллар буенда, канааларда һ.б. урыннарда балтырган таралуыннан килгән икътисади зыянны бөялү бик авыр. Балтырган үсүче урыннар аның тагын да кинрәк таралуының чыганагы булып тора. Экологик яктан куркыныч үсемлек ел саены 10-15% яңа жирләрне, шул исәптән авыл хужалыгы жирләрен дә, басып алып, экосистеманың табигый балансын боза.

Сосновский балтырганы таралу тизлеген саклап калу (елына 15%) якындагы биш ел эчендә балтырган белән бизәкләнгән жирләрнең ике тапкыр артуына, экологик хәлнең начараюына һәм балтырган белән көрәшү чыгымнарының ике тапкырдан артуына китерәчәк.

Күрсәткечләрнең исәпләре алдан бирелгән. Чүплеккә мәйданнарны тикшерү программасы чараларын гамәлгә ашыру һәм балтырганга каршы көрәш буенча үткәрелгән чаралар комплексының нәтижәләлеген бәяләү барышында күрсәткечләрнең исәпләре төзәтеләчәк.

3. ПРОГРАММА ЧАРАЛАРЫНЫҢ ИСЕМЛЕГЕ ҺӘМ ТАСВИРЛАМАСЫ

1. Кам Устье муниципаль районы муниципаль берәмлегенең торак пунктлары территориясен Сосновский балтырганы чүплегенә тикшерү үткөрү, чүплекнең карта-схемасын төзү.

Торак пунктлары территориясендә борщовик белән бозып куелган участокларны ачыклау һәм берәм мәйдандагы бозылу дәрәжәсен билгеләү өчен мониторинг үткәргә кирәк. Балтырган үсү ареалы турында тулы мәгълүмат һәм бозылу карта-схемасы төзү, борщовикны юк итү чараларына булган ихтыяжны объектив бәяләргә һәм аны төзәтәргә мөмкинлек бирәчәк.

2. Балтырганны химик ысуллар белән таралу чыганакларын локализацияләү һәм бетерү эшләрен башкару (Россия Федерациясе территориясендә кулланырга рөхсәт ителгән пестицидлар һәм агрохимикатлар буенча хәзерге белешмәгә туры китереп, гербицидлар белән чыганакларны сиптерү), жимерелгән участкаларда 2 тапкыр, беренче тапкыр - май, июнь, икенче тапкыр - август, сентябрь.

3. Башкарылган чараларның нәтижәләлеген бәяләү.

4. Балтырганны (химик, механик, агротехник) юк итү ысуллары һәм саклык чаралары турында халык белән аңлату эшләре алып бару.

Программа нигезендә тормышка ашырыла:

- «Дәүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләренә сатып алу өлкәсендә контракт системасы турында» 2013 елның 5 апрелендәге 44-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә муниципаль заказчы һәм программа чараларын башкаручылар белән төзелгән муниципаль контрактларны (киләшүләренә) гамәлгә ашыру.

4. МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММА БЕЛӘН ИДАРЭ ИТҮ ҺӘМ АНЫ ТОРМЫШКА АШЫРУ МЕХАНИЗМЫ

№ т/б	Муниципаль программа, ярдәмче программа, программа чаралары исеме	Чараны финанслау вакыты (еллар буенча)	Барлыгы (мең сумнарда)	Җаваплы башкаручы, башкаручы, катнашучы	Бюджет акчаларын баш бүлүче
1.1	1. 1 төп чара. "Кама Тамагы муниципаль районы торак пунктлары территорияләре	2026		Жирлекләрнең жирле үзидарә органнары, Татарстан Республикасы Авыл хужалыгы	Кама Тамагы муниципаль районы Башкарма комитеты, авыл һәм шәһәр
		2027			

	н тикшерү."	2028		һәм азык-төлек министрлығының Авыл хужалыгы идарәсе, "Россельхозцентр"	жирлекләре башкарма комитетлары
1.2	2 төп чара. «Балтырганны таралу чыганакларын химик ысуллар белән локализацияләү һәм бетерү эшләрен башкару»	2026	2103,8	Жирлекләрнең жирле үзидарә органнары, Татарстан Республикасы Авыл хужалыгы һәм азык-төлек министрлығының Авыл хужалыгы идарәсе, "Россельхозцентр" ФДБУнең Кама Тамагы бүлеге, Татарстан Республикасы буенча	Кама Тамагы муниципаль районы Башкарма комитеты, авыл һәм шәһәр жирлекләре башкарма комитетлары
		2027	2103,8		
		2028	2103,8		
1.3	3 төп чара. "Башкарылган чараларның нәтижәләгән бәяләү"	2026		Жирлекләрнең жирле үзидарә органнары, Татарстан Республикасы Авыл хужалыгы һәм азык-төлек министрлығының Авыл хужалыгы идарәсе, "Россельхозцентр" ФДБУнең Кама Тамагы бүлеге, Татарстан Республикасы буенча	Кама Тамагы муниципаль районы Башкарма комитеты, авыл һәм шәһәр жирлекләре башкарма комитетлары
		2027			
		2028			
1.4	4 төп чара. "Халык белән Сосновский балтырганын юк итү ысуллары турында аңлатма эш алып бару"	2026		Биләмәләрнең жирле үзидарә органнары, ТР Авыл хужалыгы һәм азык-төлек министрлығы, "Россельхозцентр" ФДБУнең ТР буенча Кама Тамагы бүлеге, һәм массакүләм мәгълүмат чаралары	Кама Тамагы муниципаль районы Башкарма комитеты, авыл һәм шәһәр жирлекләре башкарма комитетлары
		2027			
		2028			

5. МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММА МАКСАТЛАРЫНЫҢ ИНДИКАТОРЛАРЫ

Индикатор исеме	Үлчөү берәмлеклөрө	База елы күрсөткөчлөрө	1 ел	2 ел	3 ел
1	2	3	4	5	6
Кама Тамагы муниципаль районы торак пунктлары эчендә һәм эчендә Сосновский балтырганыннан азат итү	гектар	300	100	100	100

6. ПРОГРАММАНЫ РЕСУРСЛАР БЕЛӘН ТӘЭМИН ИТҮ

Программаны тормышка ашыруны кирәкле ресурслар белән тәэмин итү күләме Кама Тамагы муниципаль районы бюджеты хисабына 6311,4 мең сум тәшкил итәчәк

	2026	2027	2028	Барлыгы
Кама Тамагы муниципаль районы территориясендә 2026–2028 елларда Сосновский балтырганы белән көрәш (мең сум)	2103,8	2103,8	2103,8	6311,4

Муниципаль программаны гамәлгә ашыруны финанс белән тәэмин итүгә бюджет ассигнованиеләре күләме агымдагы (чираттагы) финанс елына бюджет чыгымнарының максатчан статьясында тиешле программа буенча бюджет турындагы карар белән раслана.